سال ۱ – شماره ۳– بهار ۱۴۰۵
تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۱۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۶
صفحات: ۳۶-۱۹

فصلنامهٔ مطالعات دیپلماتیک ایران

Vol 1 - No 3 -Spiring 2026
Reseived Date: 2026/04/07
Accept Date: 2026/06/06
PP: 19- 36

دیپلماسی عمومی ترکیه در قبال بوسنی و هرزگوین در دوره حزب عدالت و توسعه (۲۰۰۲ الی ۲۰۲۶)

سهیل فرهمند اینچه کیکانلو*[۱]– سید اسدالله اطهری مریان[۲]

چکیده:

دیپلماسی عمومی یکی از کارآمدترین ابزارهای تقویت نفوذ بین‌المللی است. ترکیه در دوره‌ی حزب عدالت و توسعه (۲۰۲۶-۲۰۰۲) با بهره‌گیری از این رویکرد در قبال بوسنی و هرزگوین، به‌دنبال تحکیم جایگاه خود در بالکان و گشودن مسیری به‌سوی اروپاست. این مقاله با روش توصیفی- تحلیلی و چارچوب قدرت نرم نای، به این پرسش پاسخ می‌دهد که چرا ترکیه از ابزارهای دیپلماسی عمومی (رسانه، یونس‌امره، تیکا، گردشگری و مهاجرت) برای تقویت جایگاه خود در بوسنی استفاده می‌کند. فرضیه آن است که این راهبرد، هم جایگاه فرهنگی- دینی ترکیه را تقویت و هم مسیر نفوذ به اروپا را هموار می‌سازد. یافته‌ها نشان می‌دهد ترکیه با بازنمایی میراث مشترک، بازسازی بناهای تاریخی، گسترش زبان ترکی، سرمایه‌گذاری زیرساختی و بهره‌گیری از دیاسپورا و گردشگری، قدرت نرم خود را به‌طور هم‌افزا افزایش داده است. شاخص‌هایی چون رشد ۱۸۹٪ گردشگران بوسنیایی، افزایش سهم کمک‌های تیکا، گسترش آموزش زبان ترکی و افزایش موافقت‌نامه‌های همکاری، مؤید موفقیت این راهبرد است.

واژگان کلیدی: ترکیه، بالکان، بوسنی و هرزگوین، دیپلماسی عمومی، حزب عدالت و توسعه.

[۱]– دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات ترکیه، گروه مطالعات غرب آسیا، دانشکده مطالعات جهان، دانشگاه تهران، تهران، ایران
soheilfarahmand820@gmail.com

[۲] – استادیار مدعو گروه مطالعات غرب آسیا،دانشکده مطالعات جهان،دانشگاه تهران، تهران، ایران

مقدمه

در دنیای امروز، دیپلماسی عمومی به‌عنوان یکی از کارآمدترین روش‌های تقویت نفوذ منطقه‌ای و جهانی برای بازیگران عرصه‌ی بین‌الملل شناخته می‌شود. ترکیه نیز در سال‌های اخیر، به‌ویژه در دوره‌ی حزب عدالت و توسعه، کوشیده است از این رویکرد در قبال کشور بوسنی و هرزگوین بهره گیرد.

بوسنی و هرزگوین نزدیک به چهار قرن بخشی از امپراتوری عثمانی بود و همین مسئله، پیوندهای عمیق فرهنگی و تاریخی را میان دو طرف به جا نهاده است. به گفته‌ی تودوروا، «جستجوی میراث عثمانی در بالکان تلاشی بیهوده است؛ زیرا بالکان خود میراث عثمانی است» (اوستا،۲۰۲۱:۶۹). از این رو، بوسنی و هرزگوین به‌عنوان یکی از مهم‌ترین کشورهای بالکان، همواره حامل و زنده‌دارنده‌ی این میراث مشترک بوده است (اوستا، ۲۰۲۰:۷۱). پس از استقلال بوسنی از عثمانی، روابط میان این کشور با دولت‌های مختلف جمهوری ترکیه دستخوش فرازونشیب‌های بسیاری گردید. با این حال، از سال ۲۰۰۲ و هم‌زمان با روی‌کارآمدن حزب عدالت و توسعه، رویکرد سیاست خارجی ترکیه دچار تحولی بنیادین شد. دولت ترکیه با درک ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی و بهره‌گیری از مفهوم قدرت نرم جوزف نای، دست به تقویت رسانه‌های رسمی و غیررسمی، تأسیس مؤسسه‌ی فرهنگی یونس‌امره و گسترش فعالیت‌های آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (تیکا) زد تا اثرگذاری خود را بر کشوری که دارای پیوندهای تاریخی، فرهنگی و مذهبی مشترک با ترکیه است، افزایش دهد.

در حوزه‌ی دیپلماسی عمومی ترکیه در قبال بوسنی و هرزگوین در دوره‌ی حزب عدالت و توسعه، پژوهش‌های متعددی به زبان ترکی استانبولی صورت گرفته است. از جمله، کوکسوی (۲۰۱۵) به رابطه‌ی دیپلماسی عمومی و مهاجرت، یشیل‌اوغلو (۲۰۲۳) به نقش رسانه، اکشی (۲۰۱۸) به کارگزاران سیاسی و چکر (۲۰۲۰) به ارتباطات فرهنگی پرداخته‌اند. در منابع انگلیسی و نیز برخی گزارش‌های تحلیلی فارسی نیز، ابعاد محدودی از این موضوع واکاوی شده است. هرچند برخی از این پژوهش‌ها (مانند کارهای کورتولوش، چکر و یشیل‌اوغلو) به چندین ابزار دیپلماسی عمومی به‌طور هم‌زمان اشاره داشته‌اند، اما اغلب آن‌ها عمدتاً به‌صورت توصیفی و با تمرکز بر یک یا دو نهاد خاص (مثلاً صرفاً تیکا یا تنها یونس‌امره) به تحلیل پرداخته‌اند و از ارائه‌ی چارچوبی تحلیلی- سنجشی برای ارزیابی کارایی ترکیبی و هم‌افزایی این ابزارها ناتوان بوده‌اند. همچنین، بخش عمده‌ی این مطالعات به دهه‌ی نخست حکومت عدالت و توسعه (۲۰۰۲-۲۰۱۰) محدود شده و تحولات دو دهه‌ی اخیر (۲۰۱۰-۲۰۲۶) از جمله تغییرات ژئوپلیتیکی، بحران‌های منطقه‌ای، تحول راهبردهای رسانه‌ای و دیاسپورا، به‌ویژه با رویکردی تلفیقی و مبتنی بر سنجش عینی (نظرسنجی، شاخص‌های کمک‌های توسعه‌ای و آمار گردشگری) کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. از این رو، تمایز مقاله‌ی حاضر در کاربست چارچوب نظری قدرت نرم جوزف نای به‌عنوان مدل تحلیلی یکپارچه و ارزیابی هم‌زمان و هم‌افزای همه‌ی نهادهای کلیدی (رسانه، یونس‌امره، تیکا، گردشگری و مهاجرت) در یک بازه‌ی زمانی کامل (۲۰۰۲-۲۰۲۶) با ارائه‌ی شاخص‌های کمّی و کیفی برای سنجش میزان موفقیت، نهفته است. بر این اساس، مقاله‌ی حاضر با روش توصیفی- تحلیلی در پی پاسخ به این پرسش است که چرا دولت ترکیه با بهره‌گیری از ابزارهای دیپلماسی

عمومی، به‌دنبال تقویت جایگاه خود در بوسنی و هرزگوین است؟ فرضیه مدنظر در رابطه با این پژوهش این‌گونه است که به علت حضور بوسنی و هرزگوین در نقطه آغاز ورود کشورهای شرقی به بالکان و پس از آن اروپا و وجود جمعیت مسلمان قابل توجه در بوسنی و هرزگوین ترکیه سعی دارد با تقویت تأثیرگذاری خود در این کشور هم جایگاه فرهنگی و دینی خود را تقویت کند و هم مسیر ورود و ارتباط خود با اروپا را تسهیل کند.

چارچوب نظری پژوهش

مفهوم «قدرت نرم» که اولین بار توسط جوزف نای در اواخر دهه ۱۹۸۰ مطرح شد، به توانایی یک بازیگر در عرصه بین‌الملل برای دستیابی به نتایج مطلوب از طریق جذابیت و اقناع، به جای اجبار یا پرداخت هزینه تعریف می‌شود. (نای ۲۰۰۴) نای این مفهوم را در مقابل «قدرت سخت» قرار می‌دهد که بر زور و مشوق‌های اقتصادی مبتنی است. وی قدرت را به طور کلی «توانایی تحت تأثیر قرار دادن دیگران برای کسب نتایج مورد نظر» تعریف می‌کند و سه راهکار اصلی برای اعمال آن ارائه می‌دهد: اجبار، ایجاد انگیزه (که هر دو مصداق قدرت سخت هستند) و جذب که اساس قدرت نرم را تشکیل می‌دهد .(آلپ آیدین، ۲۰۱۰: ۱۵۴)

به باور نای، منابع اصلی تأمین‌کننده قدرت نرم یک کشور در سه حوزه خلاصه می‌شود: ۱. فرهنگ (در جایی که برای دیگران جذاب باشد)، ۲. ارزش‌های سیاسی (در صورتی که کشور در عمل به آن‌ها پایبند باشد)، و ۳. سیاست‌های خارجی (زمانی که مشروع و دارای اقتدار اخلاقی تلقی شوند) (آلپ آیدین، ۲۰۱۰: ۱۵۵) با این حال، نای بر این نکته تأکید دارد که منابع قدرت سخت مانند توانمندی‌های نظامی و اقتصادی نیز می‌توانند در بسترهای مناسب به تولید قدرت نرم بینجامند و مرز میان این دو نوع قدرت، سیال و وابسته به بستر است. (آلپ آیدین، ۲۰۱۰: ۱۵۷) وی برای تبیین بهتر فضای سیاست بین‌الملل، از استعاره «صفحه‌شطرنج سه‌بعدی» استفاده می‌کند که در سطح اول آن قدرت نظامی (یک‌قطبی)، در سطح دوم قدرت اقتصادی (چندقطبی) و در سطح سوم روابط فراملی و غیردولتی قرار دارد که قدرت نرم در این سطح بیشترین کارایی را دارد. در نهایت، نای معتقد است که مؤثرترین راهبرد در سیاست خارجی، استفاده هوشمندانه از ترکیب قدرت نرم و سخت است که آن را «قدرت هوشمند» می‌نامد. (آلپ آیدین، ۲۰۱۰: ۱۶۶) لذا جوزف نای این ظرفیت را بعد سوم قدرت یعنی قدرت نرم نامیده است. این قدرت به توانایی یک بازیگر برای اقناع، جذب و اثرگذاری بر دیگران بدون اجبار و تهدید اشاره دارد؛ قدرتی که بر جذابیت‌های فرهنگی، ارزشی و رفتاری تکیه دارد و در درازمدت می‌تواند جایگاه و نفوذ یک کشور را در نظام بینالملل تقویت کند. (موسوی و طالبی، ۱۴۰۵: ۴۰۸)

همچنین جوزف نای معتقد است آنچه وی با عنوان قدرت نرم درباره آن سخن گفته، در حقیقت راه غیرمستقیم دستیابی به خواسته‌هاست، راهی که در آن از تهدید و سیاست چماق و هویج خبری نیست. در قدرت نرم، دیگران بیش از آنکه به کاری مجبور شوند، به همکاری گرفته می‌شوند و این از آن رو است که دیگران ترغیب می‌شوند که همان چیزهایی را بخواهند که ما می‌خواهیم. لذا قدرت نرم قابلیت شکل دادن به علایق دیگران است. (نای، ۱۳۸۷: ۴۳) بر این اساس جوزف نای بر این عقیده است که: قدرت نرم، توجه ویژه‌ای به اشغال فضای ذهنی کشور دیگر از

طریق ایجاد جاذبه است و نیز زمانی، یک کشور به قدرت نرم دست می‌یابد که بتواند اطلاعات و دانایی را به منظور پایان دادن به موضوعات مورد اختلاف به کار گیرد و اختلافات را به گونه‌ای ترسیم کند که از آن ها امتیاز گیرد. (نای، ۱۳۸۷: ۱۰)

با این‌حال، برای کاربست این نظریه در پژوهش حاضر و اجتناب از توصیف صرف، مدل تحلیلی- سنجشی زیر طراحی شده است که ارتباط میان متغیرها و نحوه‌ی عملیاتی‌سازی آن‌ها را مشخص می‌سازد:

الف) متغیر مستقل (منابع قدرت نرم ترکیه):

برگرفته از نظریه‌ی نای، شامل سه مؤلفه‌ی اصلی است: ۱) فرهنگ (مشترکات تاریخی، زبانی و دینی با بوسنی)، ۲) ارزش‌های سیاسی (تأکید بر حاکمیت، تمامیت ارضی و حمایت از مسلمانان بالکان) و ۳) سیاست خارجی (رویکرد فعال، انسان‌محور و چندجانبه‌گرا در قالب دکترین «عمق استراتژیک»).

ب) متغیرهای مداخله‌گر (ابزارهای انتقال دهنده‌ی قدرت نرم):

دولت ترکیه این منابع را از طریق چهار نهاد و سازوکار اصلی به عرصه‌ی عمل منتقل می‌کند: ۱) رسانه‌های رسمی (خبرگزاری آناتولی و ت.ر.ت) ۲) مؤسسه‌ی فرهنگی یونس‌امره، ۳) آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (تیکا) و ۴) بسترهای مهاجرت و گردشگری.

ج) متغیر وابسته (نتیجه‌ی مطلوب):

عبارت است از «افزایش نفوذ فرهنگی- سیاسی ترکیه در بوسنی و هرزگوین» که خود به دو هدف غاییِ «تقویت جایگاه منطقه‌ای» و «تسهیل مسیر ارتباط با اروپا» منجر می‌شود.

د) عملیاتی‌سازی و شیوه‌ی سنجش (شاخص‌ها):

برای آنکه ادعای تأثیرگذاری از حالت کلی‌گویی خارج شود، در بخش یافته‌ها، هر یک از ابزارها با استفاده از شاخص‌های عینی و کمّی ارزیابی می‌گردند. بدین‌ترتیب که:

- رسانه از طریق میزان پوشش خبری، تعداد برنامه‌های مشترک تولیدشده و گستره‌ی جغرافیایی مخاطبان مخاطبان شبکه‌های ت.ر.ت در بوسنی سنجیده می‌شود.
- یونس‌امره از طریق تعداد مراکز فعال، شمار زبان‌آموزان ترکی در بوسنی، تعداد رویدادهای فرهنگی- هنری برگزارشده و گسترش کرسی‌های ترک‌شناسی در دانشگاه‌ها ارزیابی می‌گردد.
- تیکا از طریق حجم بودجه‌ی اختصاص‌یافته، تعداد پروژه‌های اجراشده، تنوع حوزه‌های مداخله (آموزش، زیرساخت، میراث فرهنگی) و ارزش ریالی کمک‌های توسعه‌ای سنجیده می‌شود.
- گردشگری و مهاجرت از طریق آمار رسمی ورود گردشگران بوسنیایی به ترکیه، رشد سالانه‌ی آن و نیز حجم جمعیت بوسنیایی‌مقیم ترکیه اندازه‌گیری می‌شود.

با اتکا به این مدل تحلیلی، مقاله‌ی حاضر در بخش یافته‌ها نه‌تنها به توصیف فعالیت‌های هر نهاد می‌پردازد، بلکه

میزان کارایی ترکیبی و هم‌افزایی آن‌ها را در راستای تحقق قدرت نرم و دیپلماسی عمومی ترکیه در بوسنی، با استناد به داده‌های عینی، مورد آزمون قرار می‌دهد.

روش پژوهش

برای تهیه و تکمیل این مقاله با عنوان دیپلماسی عمومی ترکیه در قبال بوسنی و هرزگوین در دوره حزب عدالت و توسعه (۲۰۰۲ الی ۲۰۲۶) از روش توصیفی- تحلیلی و جهت جمع آوری داده‌ها از منابع کتابخانه‌ای به ویژه مقالات علمی و پژوهشی، مقالات کنفرانسی، گزارش‌های سازمان‌ها، نهادها و انجمن‌های مختلف، کتاب‌ها و گزارش‌های تحلیلی و خبری به زبان‌های فارسی، ترکی استانبولی و انگلیسی استفاده شده است.

پیشینه پژوهش

مطالعات دیپلماسی عمومی ترکیه هم‌زمان با روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه در اوایل دهه ۲۰۰۰، رشد چشمگیری یافته است. پژوهش‌ها عمدتاً بر مفاهیم قدرت نرم، دیپلماسی فرهنگی و نقش رسانه‌ها در بازنمایی تصویر ترکیه متمرکز بوده‌اند. نهادهایی نظیر مؤسسه یونس امره، تیکا و ی.ت.ب به‌عنوان کنشگران کلیدی این حوزه معرفی شده‌اند. گزارش‌های وزارت خارجه ترکیه، اندیشکده ستا و موسسه موسیاد . کوکسوی (۲۰۱۹) با مطالعه بازتاب سیاست پناهجویی ترکیه در رسانه‌های اروپایی، بر نقش تعیین‌کننده رسانه‌ها در شکل‌دهی به ادراک جهانی تأکید کرده است. در سطح منطقه‌ای، بالکان به‌ویژه بوسنی و هرزگوین، به دلیل میراث مشترک عثمانی، زبان، دین و سنت‌های تاریخی، کانون توجه دیپلماسی فرهنگی ترکیه بوده است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند ترکیه از طریق بازسازی بناهای تاریخی، برنامه‌های آموزشی و حمایت از پروژه‌های اجتماعی، نفوذ نرم خود را در بوسنی تقویت کرده است پژوهش‌های مؤسسه یونس امره و گزارش‌های تیکا نیز این مسائل را تقویت کرده‌اند.

همچنین کاستی‌های مهمی در ادبیات موجود به چشم می‌خورد: اغلب پژوهش‌ها به تحلیل کلی سیاست خارجی ترکیه یا قدرت نرم در سطح جهانی پرداخته‌اند و مطالعات متمرکز بر روابط دوجانبه ترکیه و بوسنی در چارچوب دیپلماسی عمومی، به‌ویژه در دهه اخیر، بسیار محدود است. همچنین، تمرکز عمده بر دوره ابتدایی حکومت عدالت و توسعه (۲۰۰۲-۲۰۱۰) بوده و تحولات سال‌های پایانی این دوره (۲۰۱۰-۲۰۲۶) شامل تغییرات ژئوپلیتیکی، بحران‌های منطقه‌ای و تحول در راهبردهای رسانه‌ای و فرهنگی تا حد زیادی مغفول مانده است. این شکاف پژوهشی، ضرورت بررسی نظام‌مند دیپلماسی عمومی ترکیه در قبال بوسنی و هرزگوین در بازه زمانی ۲۰۲۶-۲۰۰۲ را آشکار می‌سازد تا هم به تکامل ابزارهای فرهنگی و رسانه‌ای و هم به تأثیر آن بر شکل‌دهی روابط دوجانبه پرداخته شود.

ادبیات پژوهش

ادبیات سیاست خارجی و دیپلماسی عمومی ترکیه در دو دهه اخیر متأثر از تحولات نظری و نهادسازی عملیاتی است.

در سطح مبانی نظری، گذار از رویکردهای کلاسیک قدرت سخت (مورگنتا) به پارادایم قدرت نرم (لئونارد و مرکز سیاست خارجی بریتانیا) صورت گرفته است؛ به‌گونه‌ای که دیپلماسی عمومی دیگر صرفاً ابزار ارتباطی، بلکه راهبردی

بنیادین برای جلب افکار عمومی خارجی از طریق جذابیت‌های فرهنگی و ارزش‌های مشروع تعریف می‌شود. در سطح راهبردهای کلان، اسناد وزارت خارجه و گزارش‌های اندیشکده ستا (۲۰۱۰-۲۰۱۹) نشان از تبلور دکترین «سیاست خارجی کارآفرینانه و انسان‌محور» در دوره حزب عدالت و توسعه دارد. این دکترین با نهادسازی گسترده شامل تأسیس مؤسسه یونس امره (دیپلماسی فرهنگی)، سازمان ترک‌های خارج از کشور (مدیریت دیاسپورا) و خبرگزاری آناتولی (دیپلماسی رسانه‌ای) همراه شده است. در سطح منطقه‌ای و موردی بوسنی، پژوهش‌ها حاکی از تعریف بالکان به‌عنوان «عمق استراتژیک» ترکیه است. آنکارا با تکیه بر میراث مشترک عثمانی، زبان، دین و سنت‌های تصوف، ابزارهای فرهنگی- تاریخی را به‌کار گرفته است. فعالیت‌های تیکا در بازسازی بناهای تاریخی، برنامه‌های تبادل دانشجویی و حمایت‌های رسانه‌ای، روابط دوجانبه را از سطح رسمی به افکار عمومی بسط داده است. باوجود این، بخش عمده پژوهش‌ها بر دوره ابتدایی حکومت عدالت و توسعه متمرکز بوده و تحولات دهه اخیر (۲۰۱۰-۲۰۲۶) شامل تغییرات ژئوپلیتیکی، بحران‌های منطقه‌ای و تحول در راهبردهای رسانه‌ای و دیاسپورا، کمتر بررسی شده است. همچنین مطالعات متمرکز بر دیپلماسی عمومی ترکیه در بوسنی به‌ویژه با رویکردی ترکیبی (فرهنگی، رسانه‌ای و سیاسی) نادر است. این شکاف پژوهشی، ضرورت بررسی نظام‌مند دیپلماسی عمومی ترکیه در قبال بوسنی و هرزگوین در بازه ۲۰۲۶-۲۰۰۲ را برای فهم تطور ابزارها و تأثیر آن بر شکل‌دهی روابط دوجانبه آشکار می‌سازد.

در بیان خلأ پژوهشی نیز اگر چه پژوهش‌های متعددی (نظیر گزارش‌های موسیاد و مقالات دانشگاهی ترکیه) ابعاد اقتصادی، فرهنگی و سیاسی نفوذ ترکیه در بالکان را بررسی کرده‌اند، اما تمرکز جامع بر دوره زمانی کامل حاکمیت حزب عدالت و توسعه تا زمان حال (۲۰۰۲ تا ۲۰۲۶) با محوریت سنجش کارایی نهادهای دیپلماسی عمومی مشخصاً در قبال بوسنی و هرزگوین، کمتر مورد توجه ساختاریافته قرار گرفته است. پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا با تکیه بر این ادبیات، نحوه کاربست عملیاتی دیپلماسی عمومی ترکیه و میزان موفقیت آن در همگرایی افکار عمومی بوسنی و هرزگوین را مورد واکاوی قرار دهد.

یافته‌های پژوهش

دیپلماسی و دیپلماسی عمومی

- دیپلماسی چیست؟

وقتی به ریشه کلمه دیپلماسی نگاه می‌کنیم، گفته می‌شود که از کلمه یونان باستان «دیپلوما» گرفته شده است که به معنای «تا کردن» است. در دوران امپراتوری روم، اسنادی که امور رسمی دولت‌ها، از جمله روابط با مردمان خارجی را تنظیم می‌کردند، به دلیل نحوه تا شدنشان «دیپلما » نامیده می‌شدند. این مفهوم اولین بار در سال ۱۷۹۶ توسط سیاستمدار و متفکر انگلیسی ادموند برک به عنوان روشی از «مهارت‌ها و تاکتیک‌ها» که توسط دولت‌ها در مدیریت روابط و مذاکرات با سایر کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد، بیان شد. (کوکسوی، ۲۰۱۵: ۷۹) همچنین مورگنتا دیپلماسی را «مغز» قدرت ملی می‌داند و بر نقش آن در حفظ صلح بین دولت‌ها تأکید می‌کند. به گفته مورگنتا، دیپلماسی به معنای «حفاظت مسالمت‌آمیز از منافع ملی (قدرت)» است.(مورگنتا، ۱۹۴۹: ۱۰۶)

- دیپلماسی عمومی چیست؟

تحولات شتابان فناوری‌های ارتباطی، دامنه و دستورکار دیپلماسی مدرن را به‌گونه‌ای گسترش داده که افکار عمومی به منبعی حیاتی برای سیاست‌گذاری خارجی تبدیل شده و بازیگران غیردولتی نیز به عرصه وارد شده‌اند. (یشیل اوغلو، ۲۰۲۳: ۰۳) در چنین بستری، کارکرد دیپلماسی سنتی در ارتقای قدرت و اعتبار ملی کاهش یافته و درک نوینی از دیپلماسی تحت عنوان «دیپلماسی عمومی» پدید آمده است که مستقیماً افکار عمومی خارجی را هدف می‌گیرد. مارک لئونارد آن را «ایجاد روابط» تعریف می‌کند. (لئونارد، ۲۰۲۲: ۰۸) ادموند گولیون، که این مفهوم را در ۱۹۶۵ وارد ادبیات کرد، بر تأثیر افکار عمومی بر سیاست‌گذاری و اجرای سیاست خارجی تأکید نموده است. (یشیل اوغلو، ۲۰۲۳: ۳۰) دیپلماسی عمومی در اصل، تلاش دولت برای درک، اطلاع‌رسانی و تأثیرگذاری بر مردم سایر کشورهاست تا از طریق روابط بلندمدت مبتنی بر اعتماد و درک متقابل، محیط بین‌المللی مطلوبی برای منافع ملی فراهم آورد. برخلاف دیپلماسی سنتی که میان دولت‌ها جریان دارد، دیپلماسی عمومی بر تعامل با جامعه‌ی مدنی، نخبگان، رسانه‌ها و عموم مردم متمرکز است. تمایز بنیادین آن با پروپاگاندا در «اعتبار» و «گفت‌وگوی دوطرفه» نهفته است؛ پروپاگاندا پیامی یک‌طرفه و اغلب مبتنی بر دستکاری اطلاعات است، درحالی‌که دیپلماسی عمومی مؤثر بر «شنیدن» به‌اندازه‌ی «گفتن» تأکید داشته و اعتبار خود را از صداقت و شفافیت کسب می‌کند. (کمالی، ۱۴۰۵) مهم‌ترین کارکرد دیپلماسی عمومی، ساخت و انباشت قدرت نرم است که خود از جذابیت فرهنگ، ارزش‌های سیاسی و سیاست خارجی یک کشور نشأت می‌گیرد. دیپلماسی عمومی با ترویج زبان و هنر، تبادلات دانشجویی، دیپلماسی ورزشی و نمایش ارزش‌های مطلوب، این منابع را فعال کرده و به اعتبار و نفوذ بین‌المللی بدل می‌سازد. (کمالی، ۱۴۰۵)

در دوران جنگ سرد، دیپلماسی عمومی عمدتاً یک‌طرفه و در خدمت انتقال ایدئولوژی‌های دولتی بود، اما از آغاز قرن بیست‌ویکم به‌سوی ارتباط متقابل، اقناع و نفوذ تغییر جهت یافته است. (یشیل اوغلو، ۲۰۲۳: ۳۰) همچنین رسانه‌ها نقشی انکارناپذیر در شکل‌دهی به افکار عمومی دارند؛ ازاین‌رو، کشورها با تأسیس رسانه‌های خارجی‌زبان، افکار عمومی بین‌المللی را مخاطب قرار می‌دهند تا به جمعیت‌های هدف دست یابند و نظر آن‌ها را جلب کنند. (ارن، ۲۰۱۹: ۲۹) علاوه بر این موارد فعالیت دیگری که از طریق ابزارهای ارتباطی در دیپلماسی عمومی انجام می‌شود، تکنیک حمایت است. در رویه‌های دیپلماسی عمومی، فعالیت‌های ارتباطی با استفاده از تکنیک حمایت انجام می‌شود. حمایت شامل کشورهایی است که چشم‌انداز و سیاست خارجی خود را از طریق فعالیت‌های ارتباطی توضیح می‌دهند. (اکشی، ۲۰۱۴: ۱۱۰)

کارکرد رسانه‌ها در بازنمایی و تقویت قدرت نرم ترکیه در بوسنی و هرزگوین

رسانه‌ها از ارکان اصلی دیپلماسی عمومی معاصر به‌شمار می‌آیند. خبرگزاری آناتولی با هدف تبدیل به «قدرت رسانه‌ای ترکیه در منطقه»، در ۱۱ مارس ۲۰۱۲ سرویس بوسنیایی کرواتی - صربی - مونته‌نگرو را با دفتر مرکزی در بوسنی راه‌اندازی کرد. (یشیل اوغلو، ۲۰۲۳: ۹۰) این آژانس هم‌اکنون به ۱۳ زبان مختلف محتوای بین‌المللی تولید

می‌کند، در ۴۱ مرکز جهانی و ۱۰۰ کشور دارای نمایندگی است و بیش از ۳۰۰۰ پرسنل از ۱۴۲ ملیت را به‌کار می‌گیرد. (یشیل اوغلو، ۲۰۲۳: ۰۸) در حوزه دیپلماسی عمومی، آناتولی بر اهمیت کمک‌های بشردوستانه تأکید دارد و نمونه‌ای بارز، پوشش گسترده‌ی فعالیت‌های امدادی تیکا، هلال‌احمر، شهرداری استانبول، آفاد و نیروهای مسلح ترکیه در جریان سیل مه ۲۰۱۴ بوسنی است که هزاران خانه را ویران کرد. همچنین تمامی فعالیت‌های امدادی سازمان‌های مردم‌نهاد را به‌عنوان مؤثرترین کنشگران دیپلماسی عمومی ترکیه منتشر نموده است. (آلتین‌آلان، ۲۰۱۵: ۹۱)

سازمان رادیو و تلویزیون ترکیه (ت.ر.ت) نیز وظیفه‌ی انتقال دقیق ارزش‌های ترکیه به مردم بوسنی را بر عهده دارد. ت.ر.ت مالک کانال‌های ملی و بین‌المللی متعدد است و مخاطبان هدف خود را عمدتاً جوامع ترک‌تبار خارج از کشور می‌داند و برنامه‌های خود را با زیرنویس پخش می‌کند. (چکر، ۲۰۲۰: ۷۲) نمایندگی ت.ر.ت بوسنی و هرزگوین که فعالیت خود را در ساختمان رادیو و تلویزیون بوسنی و هرزگوین در فوریه ۲۰۱۳ آغاز کرد، این نمایندگی از زمان افتتاح، در زمینه‌های مختلفی مانند جشن‌های رمضان و عید قربان، مراسم عهدنامه و شب عروس، صنایع دستی سنتی، روز عاشورا، جشن‌های ۲۳ آوریل و برنامه‌های قندیل به تولید محتوا پرداخته و نقش بسیار مهمی در روند ارائه این محتوا به ترکیه ایفا کرده و می‌کند. (چکر، ۲۰۲۰: ۷۴) علاوه بر این، ت.ر.ت آواز که همکاری نزدیکی با کانال‌های تلویزیونی منطقه بالکان دارد، به پخش تعداد زیادی برنامه مشترک، به ویژه با تلویزیون دولتی بوسنی و هرزگوین در زمینه نشر فرهنگ و هنر ترکیه در این کشور شهرت دارد. (چکر، ۲۰۲۰: ۷۲) در این راستا شایان ذکر است که سازمان رادیو و تلویزیون ترکیه (ت.ر.ت) به تلویزیون بوسنی و هرزگوین، یکی از پربیننده‌ترین شبکه‌های بوسنی و هرزگوین است و در این تعامل چهار برنامه مستند برای یک سال به بینندگان خود در بوسنی و هرزگوین ارائه کرد. (اوستا، ۲۰۲۱: ۶۵)

نقش سیاست‌گذاری نهادهای دولتی ترکیه در دیپلماسی عمومی در قبال بوسنی و هرزگوین

سیاست خارجی ترکیه از اوایل دهه ۲۰۰۰ با رویکردی فعال و مبتنی بر قدرت نرم، تحولی اساسی در مناسبات این کشور با منطقه بالکان به‌ویژه بوسنی و هرزگوین ایجاد کرده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که راهبرد ترکیه در قالب دیپلماسی عمومی- فرهنگی و با تکیه بر میراث تاریخی مشترک، ابعاد سیاسی، اقتصادی، آموزشی و فرهنگی را در بر می‌گیرد.

مقامات ارشد ترکیه از جمله رجب طیب اردوغان و احمد داوداوغلو بر پیوندهای عمیق تاریخی با بالکان تأکید داشته‌اند. (اوستا، ۲۰۲۱: ۵۹؛ اولوس، ۲۰۲۴: ۸۸) چاووش اوغلو وزیر سابق امور خارجه نیز بر حمایت مستمر ترکیه از بوسنی و هرزگوین و استمرار تماس‌های رسمی و غیررسمی در تمامی سطوح تأکید نموده است. (یشیل اوغلو، ۲۰۲۳: ۱۳؛ چاووش اوغلو، ۲۰۱۶: ۵۱) وزارت امور خارجه ترکیه صراحتاً اعلام کرده که به مسئله بوسنی از منظر «لزوم حفاظت از استقلال، حاکمیت و تمامیت ارضی بوسنی و هرزگوین در مرزهای شناخته شده بین‌المللی» می‌نگرد. (چکر، ۲۰۲۰: ۵۰) در مقابل، دنیس بچیروویچ، عضو بوسنیایی شورای ریاست جمهوری، با صدور پیام تبریک به مناسبت انتخاب مجدد اردوغان، بر توسعه روابط دوستانه دو کشور تأکید ورزیده است (اندیشکده ستا، ۲۰۲۳). ترکیه،

بوسنی را نه‌تنها متحدی تاریخی، بلکه دروازه‌ای برای ورود به اروپا تلقی می‌کند. (چکر، ۲۰۲۰: ۵۰) در راستای تسهیل مناسبات، اردوغان در سپتامبر ۲۰۲۲ اعلام کرد که سفر به بوسنی با کارت شناسایی ترکیه امکان‌پذیر خواهد بود. (اولوس، ۲۰۲۴: ۹۰)

ترکیه در دوران حزب عدالت و توسعه، استراتژی افزایش نفوذ خود در بالکان را بر اساس فرهنگ پیگیری نموده است. این کشور با بهره‌گیری از نهادهایی نظیر تیکا ، مؤسسه یونس امره و خبرگزاری ت.ر.ت ، دامنه فعالیت وسیع‌تری نسبت به رقبای خود در منطقه دارد. (چکر، ۲۰۲۰: ۵۰-۶۱) پروژه «احیای صنایع دستی سنتی ترکیه در بالکان» با حمایت بانک مرکزی ترکیه در بوسنی، مقدونیه، کوزوو، آلبانی و رومانی در حال اجراست. (کورتولوش، ۲۰۱۴: ۲۵۳) در سال ۲۰۰۵، به درخواست اردوغان، سیستم گرمایشی در مساجد تاریخی قراگوزبی و کوسگی مربوط به دوران عثمانی در موستار نصب شد بدون آنکه آسیبی به بافت اصلی وارد شود. (اوستا، ۲۰۲۱: ۶۴) حضور جمعیت مسلمان و میراث عثمانی، بستر مناسبی برای اعمال قدرت نرم فرهنگی ترکیه فراهم ساخته است. (اوستا، ۲۰۲۱: ۶۳)

روابط خواهرخواندگی میان شهرداری‌های دو کشور در حال توسعه است که ضمن تعاملات فرهنگی- اجتماعی، فرصت‌های سرمایه‌گذاری را برای بازرگانان ترکی فراهم می‌آورد. (وزارت امورخارجه ترکیه، ۲۰۱۹: ۵۴) بوسنی با اقتصادی پایدار و کمترین نرخ تورم در منطقه، از شرکت‌های ترکی برای مشارکت در پروژه‌های زیرساختی (بزرگراه، راه‌آهن، آبیاری و هوانوردی) دعوت نموده است. (شایباک، ۲۰۰۶: ۱۱۲) همچنین نمایشگاه‌های صادراتی برگزار شده توسط دولت ترکیه در بالکان، نقش مهمی در معرفی محصولات ترکی به بازارهای جهانی ایفا کرده‌اند. (گزارش فعالیت‌های موسیاد، ۲۰۱۰: ۲۵۳)

در حوزه‌ی آموزش، بر اساس پروتکل با وزارت آموزش کانتون سارایوو، زبان ترکی به‌عنوان درس اختیاری دوم در مدارس تدریس می‌شود. (چکر، ۲۰۲۰: ۶۸) همچنین پس از کودتای نافرجام ۱۵ جولای، درخواست اردوغان برای تعطیلی مدارس وابسته به گولن در بوسنی با واکنش مثبت مقاماتی نظیر باقر عزت بگوویچ و ایگور کرناداک مواجه شد. (اوستا، ۲۰۲۱: ۶۱) متعاقباً بنیاد معارف ترکیه با تأسیس مراکز خود در آلبانی، بوسنی، کوزوو، مقدونیه شمالی و رومانی، فعالیت‌های آموزشی خود را در بالکان ادامه داد. (مرکز تحقیقات ستا، ۲۰۱۹: ۳۴۵)

نهاد یونس امره به مثابه کنشگر فرهنگی: گسترش زبان و هنر ترکی در بوسنی و هرزگوین

مؤسسه یونس امره که در سال ۲۰۰۹ تأسیس شد، در حال حاضر از طریق بیش از ۳۰ مرکز فرهنگی در کشورهای مختلف جهان حضور حضور دارد. (کورتولوش، ۲۰۱۴: ۲۵۲) در این پی اولین مرکز موسسه یونس امره در خارج از کشور، موسسه یونس امره سارایوو ، که تحت نظر بنیاد یونس امره تأسیس شد، در ۱۷ اکتبر ۲۰۰۹ در سارایوو، پایتخت بوسنی و هرزگوین افتتاح شد. این مرکز، کار موسسه یونس امره در خارج از کشور را در ترویج و آموزش زبان و فرهنگ ترکی انجام داده است. علاوه بر این، با افتتاح شعب در فوینیتسا در سال ۲۰۱۱ و موستار در سال ۲۰۱۴، این موسسه در مجموع با ۳ شعبه در سراسر بوسنی و هرزگوین به فعالیت‌های خود ادامه می‌دهد. علاوه بر این ۳ شهر، این موسسه در بسیاری از شهرهای دیگر بوسنی و هرزگوین نیز به آموزش زبان ترکی و فعالیت‌های

فرهنگی و هنری می‌پردازد. (چکر، ۲۰۲۰: ۶۷) موسسه یونس امره پلی از دوستی بین بوسنی و هرزگوین و ترکیه ایجاد می‌کند و کودکان بوسنیایی از طریق پروژه "انتخاب من ترکی است" زبان ترکی را یاد می‌گیرند. این خبر همچنین شامل اظهارات فواد کاسوموویچ، شهردار زنیتسا، جایی که این سازمان در آن برگزار شد، است که اظهار داشت پروژه "انتخاب من ترکی است" که توسط موسسه یونس امره اداره می‌شود، شامل همکاری با مدارس بوسنی و هرزگوین و ترکیه است و "کیفیت آموزش" را در بوسنی و هرزگوین بهبود می‌بخشد و "روابط دوستانه بین دو کشور را توسعه می‌دهد". (یشیل اوغلو، ۲۰۲۳: ۱۱) همچنین مرکز فرهنگی ترکی موسسه یونس امره سارایوو که از زمان تأسیس خود با هدف ترویج هنر، فرهنگ و زبان ترکی فعالیت داشته است، با برگزاری رویدادهایی، اجرای دیپلماسی عمومی در قبال بوسنی و هرزگوین را تسهیل کرده و پایه‌های روابط بوسنی و هرزگوین و ترکیه را تقویت می‌کند. (چکر، ۲۰۲۰: ۶۷)

مؤسسه‌ی یونس‌امره در بوسنی و هرزگوین با برگزاری کنفرانس‌های علمی در اسکوپیه و سارایوو، فعالیت‌های دانشگاهی را برای ترویج برداشت صحیح از ترکیه تقویت کرده است. (گزارش فعالیت‌های موسیاد، ۲۰۱۰: ۳۳۲)

در این راستا برگزاری برنامه‌های مختلف از جمله برنامه شعرخوانی با عنوان «زبان‌های مختلف، احساسات مشترک» که با همکاری گروه ترک‌شناسی دانشگاه سارایوو و مرکز یونس امره سارایوو با حضور هنرمند تئاتر، سلچوک یونتم، برگزار شد. (چکر، ۲۰۲۰: ۶۸) همچنین به منظور تبیین فرهنگ آشپزی ترکی، در سپتامبر ۲۰۱۳ رویدادی برای معرفی غذاها و دسرهای ترکی، با همکاری خانواده‌های ترک در بوسنی و هرزگوین، برگزار شد. (چکر، ۲۰۲۰: ۶۹) همچنین در چارچوب پروژه تصویربرداری از معماری عثمانی و نمایشگاه‌های عکس در شهرهای سارایوو، موستار، کونیچ ، توزلا ، زنیتسا و بیهاچ که به انتشار ۲۰ مقاله در مجله‌ی هنر اسلامی و چاپ کاتالوگ انجامید. (گزارش اداره ترک‌های خارج از کشور، ۲۰۱۴: ۶۸) علاوه بر این هفته‌ی فیلم ترکیه در ۲۰۱۹ با نمایش «مکتوبوی آنکارا» و مصاحبه با گورکان اویگون برگزار شد. (چکر، ۲۰۲۰: ۷۱)

یکی از رویدادهایی که توسط موسسه یونس امره سارایوو، اولین مرکز موسسه یونس امره که در خارج از کشور افتتاح شده است، به مناسبت دهمین سالگرد تأسیس آن برگزار شد، کنسرتی از عمر فاروق تکبیلک بود. (چکر، ۲۰۲۰: ۷۱) علاوه بر این، برنامه‌ای که در حمام تاریخی داوود پاشا در بازار قدیمی اسکوپیه در سال ۲۰۱۹ برگزار شد، با حضور شاعران و دوستداران شعر از ترکیه، مقدونیه شمالی، کوزوو، آذربایجان، گاگائوزیا، بلغارستان، رومانی و بوسنی و هرزگوین برگزار شد و آثار مختلفی با شرکت‌کنندگان به اشتراک گذاشته شد. (چکر، ۲۰۲۰: ۷۱) همچنین مراسم «شب عروس» که به طور منظم در ترکیه برگزار می‌شود، در بوسنی نیز برگزار می‌شود. (هالیلگیچ، ۲۰۰۸: ۲۰) همچنین یکی دیگر از فعالیت‌های این موسسه ایجاد کمپین «هنر برای امید» که توسط موسسه یونس امره پریشتینا برای حمایت از شهروندان آسیب‌دیده از زلزله در قهرمان‌ماراش سازماندهی شد. ۴۰ هنرمند آلبانیایی، بوسنیایی و ترک‌تبار ساکن کوزوو با اهدای آثار خود از این کمپین حمایت کردند. (گزارش موسسه یونس امره، ۲۰۲۳: ۶۹)

موسسه یونس امره در جهت نشر و توسعه زبان، فرهنگ و ترک شناسی در در بوسنی و هرزگوین فعالیت‌هایی از جمله برگزاری دوره‌های ترک‌شناسی/ زبان و ادبیات ترکی توسط مدرسانی که توسط ترکیه منصوب شده‌اند در دانشگاه‌های سارایوو، توزلا، زنیتسا و در مؤسسه مطالعات شرقی تدریس می‌شود را انجام داده است. (اوستا ۲۰۲۱: ۶۸) در سال ۲۰۱۴ کتابخانه‌ای با عنوان «آثار ترکی» در بوسنی و هرزگوین تأسیس شد تا به دانشجویانی که در رشته ترک‌شناسی تحصیل می‌کردند، در بهبود زبان ترکی و آشنایی با فرهنگ ترکی کمک کند. (اوستا، ۲۰۲۱: ۶۷) همچنین در راستای توسعه جذب مخاطب موسسه یونس امره در برنامه‌های تابستانی خود زبان‌آموزان این موسسه در کشور بوسنی و هرزگوین را به ترکیه می‌آورند. (ظفیر آدمی،۲۰۲۳:۶۰) توزیع کوله پشتی حاوی لوازم مدرسه برای حمایت از دانش‌آموزانی که زبان ترکی را به عنوان یک درس بدون واحد، واحد و اختیاری در کانتون‌های بوسنی و هرزگوین می‌آموزند. (چکر، ۲۰۲۰: ۶۸) این موسسه فرهنگی در حوزه تبلیغ فرهنگ و هنر ترکیه در زمینه ورزشی نیز فعال است و مسابقات بین‌المللی تیراندازی با کمان بالکان» که توسط موسسه یونس امره برگزار شد. در این مسابقات که ورزشکارانی از کشورهای منطقه‌ای مونته‌نگرو، صربستان، کرواسی، مجارستان، آلبانی، کوزوو، مقدونیه شمالی و بوسنی و هرزگوین در آن شرکت داشتند. (گزارش موسسه یونس امره، ۲۰۲۳: ۸۱)

نقش آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (تیکا) در بازسازی و توسعه بوسنی و هرزگوین

تیکا فعالیت‌های خود را از طریق ۲۶ دفتر هماهنگی برنامه‌های خود در ۲۳ کشور (افغانستان، آلبانی، آذربایجان، بوسنی و هرزگوین، اتیوپی، فلسطین، گرجستان، مونته‌نگرو، قزاقستان، قرقیزستان، کوزوو، مقدونیه، مغولستان، مولداوی، ازبکستان، سنگال، صربستان، سودان، سوریه، تاجیکستان، ترکمنستان و اوکراین-کریمه و پاکستان) انجام می‌دهد. (گزارش فعالیت‌های موسیاد، ۲۰۱۰: ۷۵) بنابراین وقتی پروژه‌ها و فعالیت‌های تیکا در آلبانی، مونته‌نگرو، کوزوو، بوسنی و هرزگوین، مقدونیه و صربستان را بررسی می‌کنیم، با طیف بسیار گسترده‌ای از فعالیت‌ها مواجه می‌شویم. (کاراگول، ۲۰۱۳: ۹۳) بر این اساس ترکیه از طریق آژانس همکاری و توسعه ترکیه (تیکا) فعالیت‌های قابل توجهی را در بوسنی و هرزگوین آغاز کرده است. سهم بودجه کمکی تیکا که بوسنی و هرزگوین طی این سال‌ها دریافت کرده است، به شرح زیر است: ۱,۷۰٪ در سال ۲۰۰۸، ۶,۵۴٪ در سال ۲۰۰۹، ۲,۱۰٪ در سال ۲۰۱۰، ۱,۳۴٪ در سال ۲۰۱۱، ۲,۶۰٪ در سال ۲۰۱۲، ۴,۱۰٪ در سال ۲۰۱۳ و ۷,۳۵٪ در سال ۲۰۱۴ (گزارش فعالیت تیکا، ۲۰۱۴:۸۵).

در چارچوب پروژه «بازسازی میراث فرهنگی در بالکان» که با همکاری بانک مرکزی جمهوری ترکیه انجام شد، نگهداری و تعمیر آثار باستانی و نسخه‌های خطی آسیب‌دیده در بوسنی و هرزگوین انجام شد. (چکر، ۲۰۲۰: ۶۹) در این چارچوب پل موستار، پل درینا یا پل سوکولو محمد پاشا، خانه‌ای که علی عزت بگوویچ، رئیس جمهور بنیانگذار بوسنی و هرزگوین، در آن متولد شده بود به عنوان یک خانه یادبود و سایر بناهای تاریخی مشترک بین ترکیه و بوسنی توسط ترکیه مرمت شد. (اولوس، ۲۰۲۴: ۹۰) همچنین پروژه‌هایی مانند نوسازی ساختمان شهرداری ساری‌یوو و خانه سالمندان در شهرهای مختلف بوسنی و هرزگوین توسط دولت ترکیه نیز وسعت دامنه کمک‌ها را نشان می‌دهد. (تائوسچر، ۲۰۲۵: ۲۵۶) بنابراین، از طریق تیکا، فرصت‌هایی برای تحقق بسیاری از پروژه‌های آموزشی

و فرهنگی در بوسنی، مونته‌نگرو، صربستان (سانژاک و پرفلژا)، آلبانی و مقدونیه نیز فراهم شد. با این حال، در حال حاضر، اکثر پروژه‌های سنتی، فرهنگی، علمی و آموزشی در منطقه، امضای این نهاد دولتی ترکیه را دارند. در این پروژه‌ها، کمک‌های ارائه شده به مدارس، سمپوزیوم‌ها و سمینارها، کتاب‌های ویژه منتشر شده، حمایت از توسعه دپارتمان‌های ترک‌شناسی و شرق‌شناسی، کمک‌های ارائه شده برای ساخت و تعمیر مساجد، مدارس، کاروانسراها، حمام‌ها، فواره‌ها، پل‌ها، پروژه‌های زیرساختی و غیره که یادآور اولین ورود عثمانی‌ها به این سرزمین‌ها است. (گزارش فعالیت‌های موسیاد، ۲۰۱۰: ۱۴۹)

تیکا تاکنون نزدیک به ۷۰۰ پروژه در بوسنی و هرزگوین در حوزه‌های آموزش، بهداشت، آب و فاضلاب، زیرساخت‌های اداری و اقتصادی به‌اتمام رسانده و حدود ۳۰۰ میلیون دلار کمک توسعه‌ای ارائه کرده است. (چاووش اوغلو، ۲۰۱۶: ۵۲)

در این راستا در چارچوب «پروژه همکاری بین‌المللی آموزش پلیس» که از سال ۲۰۰۷ توسط تیکا انجام می‌شود، آموزش‌هایی در بوسنی و هرزگوین و دیگر کشورهای بالکان ارائه شده است. (نوری ییلماز و کلیچ، ۲۰۲۵: ۱۴۹) همچنین در شهرداری زاویدوویچی، تیکا از ۵ انجمن زنان برای کشت گلخانه‌ای حمایت و ۱۰۰۰ متر مربع گلخانه در اختیار ۲۰ خانواده قرار داده است. (نوری ییلماز و کلیچ، ۲۰۲۵: ۱۴۹) همچنین در سال ۲۰۰۷، افزون بر مرمت‌ها، دوره‌های زبان ترکی، پروژه‌ی تبادل دانش‌آموزی «کشورت را به من معرفی کن» و کارآموزی برای دانشجویان علوم اسلامی سارایوو در ترکیه فراهم شد. (گزارش فعالیت تیکا ۲۰۰۷:۷۱) همچنین از سال ۲۰۰۰، پروژه‌ی ترک‌شناسی با هدف رواج زبان ترکی و گسترش روابط سیاسی-فرهنگی با کشورهای هم‌فرهنگ در حال اجرا است. (اوستا، ۲۰۲۱: ۶۷)

مهاجرت و گردشگری به‌عنوان مجاری انتقال قدرت نرم

همواره یکی از مجاری انتقال و تقویت قدرت نرم دولت‌ها در عرصه منطقه‌ای و جهانی استفاده از ظرفیت گردشگری و مهاجرین در کشور مبدا است. از این رو پیوندهای تاریخی، فرهنگی و خانوادگی موجود بین ترکیه و بوسنی و هرزگوین دلیل اصلی علاقه ویژه ترکیه به این کشور بالکان است. (گزارش موسیاد، ۲۰۱۳: ۹۲) از نظر حضور شهروندان کشور مورد کنش در قدرت نرم در کشور کنشگر یا مبدا در رابطه با پیوند ترکیه و بوسنی و هرزگوین امروزه جمعیتی بزرگتر از ۴٫۵ میلیون نفر ساکن بوسنی و هرزگوین در ترکیه با آرامش زندگی می‌کنند. (گزارش فعالیت‌های موسیاد، ۲۰۱۰: ۲۷۲)

بر اساس منابع رسمی و قابل اتکای دولت جمهوری ترکیه در طی سال‌های اخیر میزان ورود گردشگران بوسنیایی به ترکیه رقم خوبی را تجربه کرده است و برای مثال، ۸۶۰۰۰ گردشگر از بوسنی و هرزگوین در سال ۲۰۱۵ از کشور ترکیه بازدید کردند. (وزارت امورخارجه ترکیه، ۲۰۱۶: ۵۲) همچنین نرخ گردشگران بالکان در ترکیه در طی ۶ سال اخیر بسیار افزایش پیدا کرده است که در میان این کشورها شهروندان تابع کشور بوسنی و هرزگوین نسبت به جمعیت خود و در قیاس با سایر کشورهای موجود در این منطقه رشد خوبی را در حوزه ورود گردشگر به کشور ترکیه ثبت

کرده اند. (مرکز تحقیقات ستا، ۲۰۱۹: ۳۱۹) همچنین بر اساس آمار رسمی وزارت فرهنگ و گردشگری جمهوری ترکیه در سال ۲۰۲۳ میلادی در یک گزارش جامع به میزان گردشگران شهروندان کشورهای بالکان در کشور ترکیه در طی سال‌های ۲۰۲۰ الی ۲۰۲۳ میلادی پرداخته است. گزارش مذکور بدین شرح است:

در سال ۲۰۲۰ میلادی ۴۹,۶۶۷ نفر از شهروندان آلبانی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۸۹,۷۴۸ نفر از شهروندان آلبانی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۱۴۵,۰۳۲ نفر از شهروندان آلبانی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۱۴۲,۴۸۲ نفر از شهروندان آلبانی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۶۱,۶۵۱ نفر از شهروندان بوسنی و هرزگوین به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۱۳۱,۳۴۷ نفر از شهروندان بوسنی و هرزگوین به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۲۰۰,۶۹۸ نفر از شهروندان بوسنی و هرزگوین به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۱۷۷,۸۹۳ نفر از شهروندان بوسنی و هرزگوین به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۱,۲۴۲,۹۶۱ نفر از شهروندان بلغارستان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۱,۴۰۲,۷۹۵ نفر از شهروندان بلغارستان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۲,۸۸۲,۵۱۲ نفر از شهروندان بلغارستان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۲,۸۹۳,۰۹۲ نفر از شهروندان بلغارستان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۱۶,۵۶۶ نفر از شهروندان کرواسی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۲۹,۴۶۴ نفر از شهروندان کرواسی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۶۱,۳۲۷ نفر از شهروندان کرواسی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۶۶,۹۴۸ نفر از شهروندان کرواسی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۱۱,۴۴۱ نفر از شهروندان قره‌داغ به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۲۰,۸۱۲ نفر از شهروندان قره‌داغ به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۲۹,۴۱۷ نفر از شهروندان قره‌داغ به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۲۹,۸۴۴ نفر از شهروندان قره‌داغ به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۷۰,۴۶۲ نفر از شهروندان کوزووا به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۱۴۵,۹۳۱ نفر از شهروندان کوزووا به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۱۹۳,۸۲۳ نفر از شهروندان کوزووا به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۱۷۴,۶۸۱ نفر از شهروندان کوزووا به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۱۱۵,۴۸۳ نفر از شهروندان مقدونیه شمالی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۱۸۲,۰۴۵ نفر از شهروندان مقدونیه شمالی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۲۶۶,۱۸۴ نفر از شهروندان مقدونیه شمالی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۲۵۱,۰۶۶ نفر از شهروندان مقدونیه شمالی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۲۶۹,۰۷۶ نفر از شهروندان رومانی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۴۹۶,۱۷۸ نفر از شهروندان رومانی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی

۸۸۶,۵۵۵ نفر از شهروندان رومانی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۹۹۰,۰۰۵ نفر از شهروندان رومانی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۱۲۹,۲۸۴ نفر از شهروندان صربستان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۲۳۸,۸۵۲ نفر از شهروندان صربستان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۳۵۷,۷۸۷ نفر از شهروندان صربستان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۳۱۱,۷۳۸ نفر از شهروندان صربستان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۸,۱۰۸ نفر از شهروندان اسلوونی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۱۸,۵۸۰ نفر از شهروندان اسلوونی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۴۸,۶۲۲ نفر از شهروندان اسلوونی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۵۳,۶۰۰ نفر از شهروندان اسلوونی به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۰ میلادی ۱۳۶,۳۰۵ نفر از شهروندان یونان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۱۵۷,۷۲۳ نفر از شهروندان یونان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۵۶۹,۷۹۵ نفر از شهروندان یونان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۶۸۶,۴۸۰ نفر از شهروندان یونان به عنوان گردشگر وارد ترکیه شدند. در مجموع در سال ۲۰۲۰ میلادی ۲,۱۱۱,۰۰۴ گردشگر از کشورهای حوزه بالکان وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۱ میلادی ۲,۹۱۳,۴۷۵ گردشگر از کشورهای حوزه بالکان وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۲ میلادی ۵,۶۴۱,۷۵۲ گردشگر از کشورهای حوزه بالکان وارد ترکیه شدند. در سال ۲۰۲۳ میلادی ۵,۷۷۷,۸۲۹ گردشگر از کشورهای حوزه بالکان وارد ترکیه شدند. (گزارش وزارت فرهنگ و گردشگری ترکیه، ۲۰۲۳)

نتیجه‌گیری

اینطور می‌توان نتیجه‌گیری کرد که دیپلماسی عمومی ترکیه در قبال بوسنی و هرزگوین در دوره‌ی حزب عدالت و توسعه (۲۰۲۶-۲۰۰۲) نشان‌دهنده‌ی گذاری راهبردی از رویکردی منفعلانه و واکنش‌گرا به مدلی فعال، چندبعدی و نهادساز است که در آن، همه‌ی مؤلفه‌های سه‌گانه‌ی قدرت نرم جوزف نای (فرهنگ، ارزش‌های سیاسی و سیاست خارجی) به‌صورت هم‌افزا و هدفمند به‌کار گرفته شده‌اند. یافته‌های پژوهش، فرضیه‌ی اولیه را تأیید می‌کند که ترکیه با بهره‌گیری از ابزارهای دیپلماسی عمومی شامل رسانه خبرگزاری آناتولی و ت.ر.ت، مؤسسه‌ی فرهنگی یونس‌امره، آژانس همکاری و هماهنگی تیکا و نیز مجاری غیرنهادی مهاجرت و گردشگری، هم‌زمان به تقویت جایگاه فرهنگی-دینی خود در بوسنی نائل آمده و مسیر نفوذ به اروپا را از طریق این متحد راهبردی هموار ساخته است.

نکته‌ی کلیدی در موفقیت نسبی ترکیه، نه عملکرد مجزای هر نهاد، بلکه هم‌افزایی و ارتباط ارگانیک میان آن‌هاست. یعنی رسانه‌های آناتولی و ت.ر.ت با بازنمایی هوشمندانه‌ی میراث مشترک و پوشش کمک‌های بشردوستانه، فضای ذهنی مخاطب را برای پذیرش پیام‌های فرهنگی آماده می‌سازند. یونس‌امره با آموزش زبان، برگزاری رویدادهای هنری و نهادینه‌سازی ترک‌شناسی در دانشگاه‌ها، سرمایه‌ی نمادین و نخبگانی قدرت نرم را انباشته می‌کند. تیکا با مرمت بناهای تاریخی، اجرای پروژه‌های زیرساختی و حمایت از آموزش، این سرمایه‌ی نمادین را به منافع ملموس و

روزمره برای شهروندان بوسنیایی تبدیل می‌سازد. در نهایت، گردشگری و دیاسپورا، به‌عنوان مجاری غیررسمی، این تصویر مثبت را به‌صورت خودجوش و در سطح روابط انسانی بازتولید و تثبیت می‌کنند. این چرخه‌ی بازخوردی، قدرت نرم را از وضعیتی یک‌طرفه و نهادی به فرایندی پویا، دوسویه و خودتداوم‌بخش تبدیل نموده است.

بر اساس مدل تحلیلی پژوهش، موفقیت این راهبرد را می‌توان با شاخص‌های کمّی و کیفی متعددی سنجید. گسترش شبکه‌ی رسانه‌ای ترکیه به ۱۳ زبان و ۴۱ مرکز جهانی، افزایش شمار مراکز یونس‌امره به ۳ شعبه‌ی فعال در بوسنی، اجرای بیش از ۷۰۰ پروژه توسط تیکا با ارزش تقریبی ۳۰۰ میلیون دلار، رشد ۱۸۹ درصدی گردشگران بوسنیایی ورودی به ترکیه (از ۶۱٬۶۵۱ نفر در ۲۰۲۰ به ۱۷۷٬۸۹۳ نفر در ۲۰۲۳) و نیز افزایش سهم بودجه‌ی کمکی تیکا به بوسنی از ۱/۷۰٪ در ۲۰۰۸ به ۷/۳۵٪ در ۲۰۱۴، همگی نشان‌دهنده‌ی تعهد پایدار و تأثیر ملموس دیپلماسی عمومی ترکیه در بوسنی است. همچنین، واکنش مثبت نخبگان سیاسی بوسنی به سیاست‌های ترکیه (از جمله حمایت از تعطیلی مدارس گولن و استقبال از تسهیل سفر با کارت شناسایی) حاکی از نفوذ فراتر از سطح عمومی و دستیابی به سطح تصمیم‌سازی داخلی است.

پرسش اصلی پژوهش این بود که «چرا دولت ترکیه با استفاده از ابزارهای دیپلماسی عمومی سعی در تقویت جایگاه خود در بوسنی و هرزگوین دارد؟» یافته‌ها نشان می‌دهند که پاسخ این پرسش در تلقی راهبردی ترکیه از بوسنی نهفته است: بوسنی نه‌تنها به‌دلیل میراث مشترک عثمانی، جمعیت مسلمان و پیوندهای تاریخی، «عمق استراتژیک» ترکیه در بالکان محسوب می‌شود، بلکه به‌عنوان دروازه‌ای برای ورود به اروپا و آزمونی برای کارآمدی مدل ترکیه در تعامل با جوامع چندفرهنگی، نقشی کلیدی ایفا می‌کند. موفقیت نسبی ترکیه در بوسنی، این پیام را به اروپا و سایر بازیگران بین‌المللی مخابره می‌کند که آنکارا، با تکیه بر ابزارهای نرم و هوشمند، می‌تواند به‌عنوان شریکی معتبر، پایدار و تأثیرگذار در منطقه ظاهر شود.

فهرست منابع فارسی

- کمالی، ن. (۱۴۰۴)، دیپلماسی عمومی چیست و چه نقشی در قدرت ملی ایفا می‌کند؟ بازیابی شده از https://navidkamali.ir/What-is-Public-Diplomacy.html?lang=fa

- نای، جوزف. (۱۳۸۷)، قدرت نرم (سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، مترجمان). تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

- موسوی، سید محمدرضا و طالبی، عباسعلی(۱۴۰۵)، افول قدرت نرم امریکا با تاکید بر دوره ترامپ: شواهد و پیامدها. جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای.
https://ensani.ir/file/download/article/1783722279-6a5171277dff4-10518-1405-53.pdf

İstanbul Türkçesi Kaynakları

- Altınalan, H. (2015). Kamu diplomasisinde medyanın rolü: Anadolu Ajansı örneği [Yüksek lisans tezi، Marmara Üniversitesi]. Marmara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi.
https://katalog.marmara.edu.tr/veriler/yordambt/cokluortam/4D/DB2D3052-52BA-1247-9150-65BB3C429537.pdf

- ArşivİnternetArşivİnternet. (n.d.). Dijital kaynak. Erişim tarihi 19 Haziran 2026.
https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.14552

- Çeker, R. (2020). Türkiye'nin Balkanlar politikasında kültürel faaliyetlerin önemi: 2000'li yıllardan günümüze Bosna-Hersek örneği [Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi Kataloğu.
https://katalog.ticaret.edu.tr/e-kaynak/tez/89583.pdf

- Ekinci, M. (2023, Haziran 2). 2023 Cumhurbaşkanı seçimi sonuçları yurt dışında nasıl karşılandı? SETA Düşünce Kurulu.
https://www.setav.org/uzmanlar-cevapliyor-2023-cumhurbaskani-secimi-sonuclari-yurt-disinda-nasil-karsilandi

- Ekşi,M. (2018). Kamu diplomasisi ve AK Parti dönemi Türk dış politikası (2. baskı). SİYASAL KİTABEVİ. https://www.siyasalkitap.com

- Eren,E. (2019). Medya diplomasisi aktörü olarak TRT ve Balkanlardaki örnek faaliyetleri. Geçmişten Geleceğe Televizyon Yayıncılığı, (26), 4-26.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/article/485165

- Halilgilç,A. (2022). Boşnak halk kültüründe Türk tekke-tasavvuf geleneğinin izleri. Marmara İletişim Dergisi, (33), 33-56. https://www.scribd.com/document/688125866/Bo%C5%9Fnak-Halk-Kulturunde-Turk-Tekke-Tasavvuf-Gelene%C4%9Finin-%C4%B0zleri

- Karagül, S. (2013). Türkiye'nin Balkanlar'daki "yumuşak güç" perspektifi: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı. Biga İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü,(7), 79-102.
https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423901647.pdf

- Köksoy, E. (2015). Kamu diplomasisi ve mülteci ilişkileri: Türkiye'nin mülteci ilişkilerinin uluslararası medya yansımaları. Marmara İletişim Dergisi, (24), 77-100.
https://dergipark.org.tr/en/pub/maruid/article/249624

- Köksoy, E. (2021). Türkiye'de kamu diplomasisi akademik literatürü üzerine bir inceleme. Marmara İletişim Dergisi,(36), 631-684.

- Kurtuluş, B. (2014). 21. yüzyılda değişen kamu diplomasisi anlayışının Türk dış politikasına yansıması [Doktora tezi,İstanbul Üniversitesi]. İstanbul Üniversitesi Akademik Arşiv.
https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/TEZ/52007.pdf
- MÜSİAD. (2010). Araştırma raporları: Yükselen değer Türkiye. MÜSTAKİL SANAYİCİ ve İŞADAMLARI DERNEĞİ.
https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/arastirma-raporlari/pdf/yukselen_deger_turkiye.pdf
- MÜSİAD. (2013). Araştırma raporları: Dış politika raporu. MÜSTAKİL SANAYİCİ ve İŞADAMLARI DERNEĞİ.
https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/arastirma-raporlari/pdf/dis_politika_raporu.pdf
- Nuri Yılmaz, A., & Kılıç, Ü. (2025). TİKA'nın küresel çapta yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,14(1),138-162.
https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4118224
- SETA Düşünce Kurulu. (2019). Türk dış politikası yıllığı 2019.
https://media.setav.org/tr/dosya/2020/08/turk-dis-politikasi-yilligi-2019.pdf
- Şaybak, A. (2006). Soğuk savaş sonrası Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ilişkilerinde güvenlik olgusu ve karşılıklı çıkarlar [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi]. Uludağ Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. https://acikerisim.uludag.edu.tr/server/api/core/bitstreams
- Tauscher, S. (2025). Uluslararası ilişkilerde toplumsal hafıza ve yumuşak güç: Türkiye'nin kamu diplomasisi mimarisinde TİKA ve YTB'nin stratejik rolü. Avrasya Etüdleri, (58),229-264.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/avrasya/article/1739179
-TİKA. (2023a). Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı faaliyet raporu 2023. https://tika.gov.tr
-TİKA. (2023b). TİKA, Bosna Hersek'te örtü altı sebze üretimini destekliyor. https://tika.gov.tr
-Türkiye Dışişleri Bakanlığı. (2017). Dışişleri Bakanlığı'nın 2017 mali yılı bütçe tasarısının TBMM GenelKurulu'na sunulması vesilesiyle hazırlanan kitapçık.
https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2017-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf
-Türkiye Dışişleri Bakanlığı. (2019). 2019 yılına girerken Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde girişimci ve insani dış politikamız. https://www.mfa.gov.tr
-Ulus, S. (2024). Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) dönemi Türkiye-Bosna Hersek ilişkileri. EDU Conferences,84-93
- Usta,G. (2021). 1990 sonrası Türkiye-Bosna-Hersek ve Sırbistan ilişkileri [Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Akademik Arşiv.
https://earsiv.kmu.edu.tr/server/api/core/bitstreams/2c66c3b1-c227-4dff-b394-a52ead0534ad/content
- Yeşiloğlu, M. (2023). Anadolu Ajansı'nın Türkiye'nin kamu diplomasisindeki yerinin Bosna-Hersek örneği üzerinden incelenmesi. Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 4(1), 1-23.
-Yunus Emre Enstitüsü. (2023). 2023 yılı faaliyet raporu.
https://yee.org.tr/faaliyet-raporlari/2023_faaliyet_raporu.pdf
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2017). İdare faaliyet raporu 2017.
https://ytbweb1.blob.core.windows.net
- Zefir Ademi, U. (2023). Kültürel diplomasi ve yumuşak güç bağlamında Türkiye'nin Bosna-Hersek, Kosova ve Sırbistan'la ilişkileri. Scribd, 1-8. https://www.scribd.com/document
-Alpaydın, A. (2010). Soft power in Turkish foreign policy under the AKP governments: 2002-2009 [Master's thesis, Bilkent University]. Bilkent University Repository.
https://repository.bilkent.edu.tr

-Delaney, N. (2025). Soft power: Not just winning hearts and minds, but saving lives. Harvard Kennedy School. https://www.hks.harvard.edu

- Leonard, M. (2002). Public diplomacy. The Foreign Policy Centre. https://fpc.org.uk/publications

- Morgenthau, H. J. (1949). Politics among nations: The struggle for power and peace. University of Chicago Press. http://slantchev.ucsd.edu

Türkiye's public diplomacy towards Bosnia and Herzegovina during the Justice and Development Party era (2002-2026)

Soheil Farahmand Incheh Keykanlo[1] Seyed Asadollah Athari Mariyan[2]

Abstract

Public diplomacy has become a central instrument for states seeking to enhance international influence. During the Justice and Development Party era (2002–2026)، Turkey has strategically deployed public diplomacy toward Bosnia and Herzegovina to consolidate its Balkan position while advancing its European trajectory. Drawing on a descriptive-analytical method and Joseph Nye's soft-power framework، this paper asks why Turkey utilizes public diplomacy tools—media، the Yunus Emre Institute، TIKA، tourism، and migration—to strengthen its standing in Bosnia. The hypothesis contends that this strategy simultaneously reinforces Turkey's cultural-religious stature and facilitates European engagement. Findings indicate that through shared heritage representation، historical restoration، Turkish-language promotioninfrastructu ،ral investment، and the leveraging of diaspora and tourism، Turkey has synergistically augmented its soft power. Concrete indicators—a 189% increase in Bosnian tourists (from 61،651 in 2020 to 177،893 in 2023)، a growing TIKA aid share، expanded Turkish-language courses، and more bilateral agreements—confirm the strategy's success in stabilizing regional influence and smoothing Europe-oriented ties. The article concludes that Turkey's Bosnia policy exemplifies how cultural، religious، and developmental instruments can be integrated to serve both regional and Euro-Atlantic objectives.

Keywords: Turkey، Balkans، Bosnia and Herzegovina، public diplomacy، Justice and Development Party.

[1] - MA Student in Turkish Studies Department of Turkish Studies, Faculty of World Studies, University of Tehran, Tehran, Iran
soheilfarahmand820@gmail.com
[2]- Visiting Assistant Professor Department of Turkish Studies, Faculty of World Studies, University of Tehran, Tehran, Iran